

HÖGSKOLAN FÖR LÄRANDE
OCH KOMMUNIKATION
HÖGSKOLAN I JÖNKÖPING

Vulkankullar och fängelseträd

En kvalitativ studie om barns beskrivningar kring förskolans utemiljö

Katariina Antonsson

Hanna Johansson

Josefin Torbjörnsson

Examensarbete 15 hp
inom Lärande
Läraryrket
Vårterminen 2009

Handledare
Sara Hvit
Examinator
Per Askerlund

SAMMANFATTNING

Katariina Antonsson, Hanna Johansson, Josefin Torbjörnsson

Vulkankullar och fängelsetråd

En kvalitativ studie om barns beskrivningar kring förskolans utemiljö

Antal sidor: 29

Syftet med studien är att utifrån barns beskrivningar presentera hur förskolegården inspirerar till lek, lärande och fantasi. De frågeställningar som valts är:

- Vilka aktiviteter utövas på förskolegården?
- Hur främjar förskolegården till lek, lärande och fantasi?

I studien har vi valt att ha Vygotskij som förgrundsgestalt eftersom hans idéläror tar upp mycket kring lek, lärande och fantasi. För att få frågorna besvarade gjordes gruppintervjuer med barn på två förskolor. Vi gick även en rundvandring på förskolegårdarna tillsammans med barnen, då även observationer utfördes. Barnen beskrev och visade vad de lekte på de olika platserna på gården.

I resultatet framgår det att på förskolegårdarna utövades det många fantasifulla lekar så som bageri-, brandmans- och djurparkslekar. Något annat som framkom utifrån barnens utsagor var att det förekom regel- och konstruktionslekar. Lek, lärande och fantasi var en stor del av barnens aktiviteter på förskolorna. Leken främjas genom förskolegårdarnas mångfald och variationsrika miljö genom att de olika platserna talar om för barnen vad de kan leka där. Barnen reflekterade kring sitt eget lärande där fokus låg på det sociala samspelet. Fantasin visades i barnens handlingar och berättelser där uttryck som vulkankulle och fängelsetråd nämndes.

Sökord: förskola, förskolegård, lek, lärande och fantasi.

Postadress

Högskolan för lärande
och kommunikation (HLK)
Box 1026
551 11 JÖNKÖPING

Gatuadress

Gjuterigatan 5

Telefon

036-101000

Fax

036162585

INNEHÅLL

1	INLEDNING	1
2	BAKGRUND	2
2.1	Historik	2
2.1.1	Friedrich Fröbel (1782-1852)	2
2.1.2	Maria Montessori (1870-1952)	2
2.1.3	Célestine Freinet (1896-1966)	3
2.1.4	Från 1970- talet till nutid	3
2.2	Lek och lärande	4
2.2.1	Sinnlighet	6
2.3	Fantasi	6
2.4	Förskolegårdens utformning	7
3	SYFTE	10
3.1	Frågeställningar	10
4	METOD	11
4.1	Barnintervjuer i grupp	11
4.2	Observationer från rundvandringen	11
4.3	Urval	12
4.4	Genomförande	12
4.5	Analys	13
4.6	Reliabilitet och validitet	13
4.7	Forskningsetik	14
5	RESULTAT	15
5.1	Rundvandring, förskola A	15
5.1.1	Bagerilek	15
5.1.2	Träddungar och kulle	15
5.1.3	Mamma, pappa och barn	16
5.1.4	Balansgång	16
5.1.5	Favvocyklar	16
5.1.6	Sportlekar	16
5.1.7	Vinterlekar	17
5.1.8	Lek vid de fasta redskapen	17
5.2	Rundvandring, förskola B	17
5.2.1	Allt i allo hörnan	17
5.2.2	Klätterträdet	17

5.2.3	Pilträdskojan	18
5.2.4	Busken	18
5.2.5	Bygglek	18
5.2.6	Odlingslådor och växthus	18
5.2.7	Regnskyddet	19
5.2.8	Stora gräsmattan	19
5.2.9	Gräs, vatten och gegga	19
5.3	Eget lärande	20
5.4	Inspiration till lek	20
5.5	Resultatsammanfattning	20
6	DISKUSSION	22
6.1	Resultatdiskussion	22
6.2	Metoddiskussion	25
6.3	Förslag till vidare forskning	26
7	REFERENSER	27
	Bilaga 1	30
	Bilaga 2	31
	Bilaga 3	32

1 INLEDNING

Barn är ett folk och de bor i ett främmande land detta land är ett regn och en pöl. Över den pölen går pojkarnas båtar ibland och de glider så fint utan köl. Där går en flicka som samlar på stenar hon har en miljon. "Kungen av träd" sitter bland grenar i trädkungens tron. Där går en pojke som skrattar åt snö. Där går en flicka som gjorde en ö av femton kuddar. Där går en pojke och allting blir glass som han snuddar. Alla är barn och de tillhör "det gåtfulla folket". Text: Beppe Wolgers.

(Granberg, 2000, s.9)

Med denna sångtext om barns fantasi och lek skriven av Wolgers vill vi inleda vår studie. Studien beskriver barns tankar om lek, lärande och fantasi i den egna utemiljön på förskolan. Med den potential barn innehar vad gäller lek och fantasi borde vi bli bättre på att utnyttja dem i utformningen av våra förskolegårdar.

En intressant utgångspunkt för lärandet är barns lek och fantasi. Idén till detta ämne har vuxit fram under tidigare verksamhetsförlagda utbildningsperioder. Barnen leker många spännande fantasifulla lekar fyllda av idérikedom. En hinderbana med däck i olika storlekar kan förvandlas till hästar och påhittiga gömställen i barnens lekvärld. Men utemiljön tilltalar och inspirerar inte alla barn. En del barn bara väntar på att få komma in och finner inte något att göra på den egna utegården. Därför är det intressant att ta reda på hur barnen ser på sin förskolegård. Detta arbete påvisar hur viktigt det är med en bra utformad förskolegård, eftersom den innehar så mycket möjligheter som man inte får glömma eller bortse ifrån.

Det läggs ofta mycket mer fokus kring innemiljön och utemiljön glöms då lätt bort. Styrdokumenten tar upp utemiljön, fast väldigt kortfattat. Förskollärarytbildningen inriktar sig på innemiljön och naturen mer än på förskolans utegård. Detta är ytterligare en orsak till att intresset skapades för detta ämne som är viktigt och betydelsefullt. Lek, lärande och fantasi får inte "stanna på tröskeln"!

2 BAKGRUND

I bakgrunden presenteras en historisk genomgång som tar sin början i antiken fram till vår nutid. Där efter följer en genomgång av lek, lärande, fantasi och förskolegårdens utformning.

2.1 Historik

Synen på barns utevistelse tog sin början i anticens Grekland med Aristoteles som förgrundsgestalt (Dahlgren, Sjölander, Strid & Szczepanski 2007). Aristoteles lade stor vikt vid studier av naturen. Han var en realist i sitt tänkande och ansåg att sinnesintrycken är det sätt människor lär sig om omvärlden (Molander, 2003). Filosofen Jean Jacques Rousseau anammade även han vikten av sinnen och erfarenheternas betydelse och han menade att dessa är grundläggande för barnets utveckling. Andra viktiga förgrundsgestalter till detta synsätt var Ellen Key, John Dewey, Maria Montessori och Célestine Freinet (Dahlgren et al., 2007). I följande kapitel presenteras Montessoris och Freinets synsätt kring barnet och utemiljön men även Friedrich Fröbel tas upp eftersom han lade stor vikt vid naturen och leken.

2.1.1 Friedrich Fröbel (1782-1852)

Frøbels stora intresse för leken kom när han under barndomen satt ensam i sakristian under faderns gudstjänster. Där drömde han om föräldrar som lekte med sina barn (Egidius, 1999). Betydelsen av den fria leken lyftes fram av honom. Leken kan liknas vid det ”inre hemliga naturliv” som är inneboende i människan och dess omgivning. I leken känner barnet glädje, frihet, välbehag och en rogivande atmosfär kring sig. Naturen hörde till ett av Frøbels intressen. Han menade att världen var en helhet, vars människor förenades i familjer och där skapades mänskligheten. Mänskligheten kan liknas vid Guds enhet. Han menade att Guds skapande tydligt uppenbarades i naturen, han ansåg att ”naturen talar till människan” (Fröbel, 1826/1995).

2.1.2 Maria Montessori (1870-1952)

Barn bär på en oerhörd energi men för att denna energi skall gynna barnet måste denne få röra sig fritt menade Montessori (1948/1998). Hon menade vidare att barn som vistas i en stadsmiljö lättare blir utmattade, vilket gör att vuxna inte ser barnet som tillräckligt friskt och starkt. Men det hela beror egentligen på den onaturliga miljön, enformigheten och den opassande klädseln. Barnet måste ha mycket material att tillgå, eftersom barnet är naturens mest spontana observatör. Hon menade även att barn gillar blommor men att reflektera över

dess färger och former blir i längden uttjatade för dem. Barn blir mest tillfreds genom att hitta egna aktiviteter, upptäcka och utforska utan att det behöver inneha den utvändiga skönhet, som blommorna har.

2.1.3 Célestine Freinet (1896-1966)

Barns olika behov tillgodoses bäst i naturen eftersom den är varierande ansåg Freinet. Miljön bör vara omväxlande, stimulerande och inbjuda till experimenterande. Man bör inte planera hela miljön utan bör lämna områden där barnen själva kan styra sina aktiviteter efter egna önskemål. Han skrev att miljön bör innehålla vatten, stenar, sand, träd, djur men även odlingar och verktyg för att konstruera och skapa (Freinet, 1969/1988).

2.1.4 Från 1970- talet till nutid

På 1970-talet, menade Norén-Björn (1977) att lekplatserna inte var utvecklande för barn, varken socialt eller inlärningsmässigt. Miljöerna var oftast fattiga och bjöd inte på någon variation. För att miljön skall vara utvecklande och givande för barnen bör miljön vara rik på det föränderliga material som naturen har att erbjuda.

De barn som växte upp på 1980-talet och framåt tillbringar mer tid inomhus framför att vistas utomhus hävdar Olsson (1995). Utomhusleken har minskat hos nutidens barn och en av orsakerna till detta kan vara att media tar allt större plats i vårt samhälle (Sandberg, 2002). Trots att barn tillbringar så stor del av sin tid inomhus säger läroplanen detta om förskolans utemiljö:

Verksamheten skall ge utrymme för barnens egna planer, fantasi och kreativitet i lek och lärande såväl inomhus som utomhus. Utomhusvistelsen bör ge möjlighet till lek och andra aktiviteter både i planerad miljö och i naturmiljö.

(SKOLFS, 2006:22, s. 7).

Enligt en statlig utredning tillbringar barn nuförtiden mesta delen av sin vardag i barnsomsorg och skola. Aldrig tidigare har barn vistats i lika stor utsträckning i en miljö där miljön varit utformad av de vuxna som nu. På 1980- talet föreslog regeringen en ändring i skollagen. Denna löd ”Huvudmannen skall tillhandahålla en ändamålsenlig utemiljö, anpassad för elevernas olika förutsättningar och behov, som syftar till att främja barns lärande” (SOU 2003:127 s. 210). Utredningen har fastställt att Skolverket lägger för lite vikt på utemiljön i sin tillsynsverksamhet. Det beror på två anledningar och dessa är att det inte finns mycket om utemiljön i styrdokumentet och för lite tillgångar för att fånga in de kvaliteter som är viktiga att utreda. En oroande utveckling som utredningen uppmärksammat är att personaltätheten

minskar. Detta gör att utemiljön blir åsidosatt eftersom det blir begränsade möjligheter där den inte utvecklas och tyvärr ibland även försämras. Studier som gjorts på olika institutioner där bland annat förskola har ingått har påvisat att ju mindre ändamålsenlig miljön är desto mer försummas syftet med att vistas ute (SOU 2003:127).

2.2 Lek och lärande

Barnet ger uttryck för sina erfarenheter i leken genom att ge den liv och dramatisera, de skildrar en historia i sin lek. Lek och berättelse hör ihop. Hos det lilla barnet kan man i leken upptäcka dess kreativa processer. De använder sig av erfarenheter och upplevelser då de återskapar sina lekar utifrån vad de har hört och uppfattat ifrån de vuxna (Vygotskij, 1972/1995).

Många barn förknippar inte lek med lärande. De kopplar samman lärande med arbetsamma aktiviteter och att de har få möjligheter att välja bort dem, menar Johansson och Pramling Samuelsson (2007). Lärande sammankopplas med arbete och att det är något som är viktigare än lek. I förskolan leker man och i skolan sker lärande. Barn menar själva att de leker för att det är roligt, de har själva kontroll och kan göra egna val. Leken och samspelet med andra barn är komplext, även om den är lustfylld finns det inslag av makt. I leken finns inget rätt eller fel och reglerna ändras ständigt under lekens gång. Samtidigt som de leker sker även lärande. De utvecklar sina kommunikativa kompetenser genom leken. Samspelet med andra barn i leken ger barnen möjligheter att förstå andras perspektiv. Barns olika erfarenheter och åldrar gör att leken och lärandet kan utvecklas. Här kan de gestalta sina tankar och fantasier och i samspelet med andra barn kan deras lekvärldar vidgas. Leken kan få barnet att färdas till en annan plats i tid och rum men dess upprinnelse finns i barnets livsvärld (Johansson & Pramling Samuelsson, 2007).

Leken är en viktig del i barnens liv, oavsett förmåga. Leken möjliggör för barnen att samtala, utveckla kreativa uttrycksätt och utveckla sinnen och är en nödvändig del i barns liv (Lindstrand, 2005).

Vid utevistelse är barnen inte lika bundna vid regler och begränsningar som vid inomhuslek menar Brodin & Lindstrand (2006). Friheten till att springa, hoppa och klättra på större ytor uppskattas av barnen och dessa möjligheter ges inte inomhus. Enligt Sandberg (2008) erbjuds barnen större möjligheter att utforska sin omgivning utifrån sina egna förutsättningar i utomhusmiljö. Leken stärks utomhus då barnen har möjligheter att utföra dessa aktiviteter och

de får en känsla av självständighet. Hon menar vidare att förskolebarn föredrar att ägna sig åt lek med material som naturen har att erbjuda som sand, vatten och lera. Vatten har oftast setts som en betydande tillgång för barns lek och fysiska aktiviteter.

För barn är vatten en viktig komponent för experimenterande och deras lärande. Barn tar omedvetet in de forskningsmöjligheter som vattnet har att erbjuda. Begrepp som volym och vågrörelser blir synliga för barnet i vattenleken och det blir för dem påtagligt vad som sjunker och flyter (Matthews, 2002). Genom att undersöka och experimentera under vattenlek får barnen en insikt om hur vatten fungerar. Vuxna har en viktig roll vid barns vattenlek, de representerar trygghet och säkerhet. De bör finnas där för att uppmuntra, finnas till undsättning och för att inspirera till barns vattenlekar (Granberg, 2000).

När barn får möjlighet till en stor omfattning av aktiviteter och erfarenheter av miljön blir de uppmuntrade till att experimentera, utforska och göra problemlösningar, då blir barnen bekanta med den miljö de vistas i. Barnen behöver känna meningsfullhet och nyfikenhet i den miljö de befinner sig i, då utvecklas deras lärande. Leken gör även att barnen lär sig att samspela och får en uppfattning kring omsorg och ömsinhet. Barn i olika åldrar behöver vara tillsammans och leka. De yngre barnen observerar oftast de äldre barnens lek medan de äldre barnen stöttar och tar hand om de yngre (Björklid, 1982; 2005).

Barn skapar sig erfarenheter genom det sociala samspelet i leken. Det kan tyckas att leken dominerar förskolans verksamhet, men Sandberg (2002) menar att leken ofta får göra avbrott för alla styrda aktiviteter. Det är viktigt att vuxna ger leken tid, uppmuntrar den och engagerar sig i lekmiljöns utformning. Däremot menar Campner och Persson (2000) att leken hör till allt barn gör och det är viktigt att vuxna har en förståelse för att det är ett viktigt redskap. För att se hur kompetenta barn är i problemlösning och var lärandet sker i leken måste vi vuxna vara observanta, medvetna och visa intresse. Då vuxna visar intresse för leken ges även en respekt för den. Det är även betydelsefullt att barn respekterar varandras lek.

Enligt Björklid (1982) och Sandberg (2008) leker barn överallt, oavsett om platsen är avsedd för lek eller inte. Barns lek formas utifrån olika miljöer, lekarna skapas naturligt och då inte endast på lekplatser. Barn leker på platser där vi vuxna inte förväntar oss att de ska leka. Detta för att barns förmågor till samspel med kamrater och föremål förbättras om de vuxna inte har uppsikt över vad de gör.

2.2.1 Sinnlighet

Genom att barnen tar in sinnliga¹ intryck utifrån verkligheten och de vuxna, blir de mer rika på erfarenheter och blir då även produktivare. Känsla och fantasi är nära sammankopplat. Känslor skapar fantasi och tvärtom men känslor hör även ihop med verkligheten. Känslor och erfarenheter tolkas i fantasin (Vygotskij, 1972/1995; Lindqvist, 1999).

I en doktorsavhandling av Mårtensson (2004) beskrivs barns kontakt med förskolegården som sinnlig på två sätt. Barn blir känslomässigt påverkade när de samspelar med miljön runt om dem men de betraktar den även och använder den med sina sinnen. De tycks känna välbehag av att försiktigt beröra olika material. Hon beskriver även lekar som ger barn en känsla av vimmelkantighet så som snurr- och rullekar. Dessa lekar verkar utgöra en stark lockelse för barn. Barn pratar gärna om dessa lekar och även om lekarna inte blir observerade så ofta benämner barn dem som det roligaste på gården.

Barn upptäcker och lär sig genom alla sina sinnen. Därför är det viktigt att erbjuda dem en mångfald av material som de kan utforska kring (Kennedy, 1999).

2.3 Fantasi

Enligt Vygotskij (1972/1995) kallas den skapande förmågan för fantasi. Han anser även att det inte förekommer någon konflikt mellan fantasi och verklighet. Fantasin är en form av det man känner till och inte enkelt, utvecklat och inte heller en sann verklighet. Fantasin är förbunden med verkligheten på många olika sätt. Genom fantasin kan människor ge uttryck för de känslor och erfarenheter de bär på. Barn har inte mer fantasi än vuxna däremot lättare till handling utifrån sin fantasi. Fantasi och erfarenhet är beroende av varandra och växer fram allt eftersom. Det Vygotskij menar är att fantasi stärks och utvecklas genom erfarenheter. Barn och vuxna har inte samma erfarenheter, vilket innebär att fantasin dem emellan fungerar och frambringas på olika sätt. Vidare säger Vygotskij följande angående fantasin:

¹ Bonniers svenska ordbok (2006) definierar **sinne 1** förmåga att se, höra, känna, lukta eller smaka: *människan har fem sinnen; hon har ett sjätte sinne* en till synes övernaturlig förmåga att känna, förstå och så vidare.

Det som skapas i fantasin innehåller alltid komponenter från verkligheten, men med fantasins hjälp blir det möjligt att skapa nya kombinationer av dessa komponenter och ibland resulterar detta i något helt nytt som vare sig tänkts eller skapats tidigare. /.../ju rikare erfarenheter man har desto fler kombinationsmöjligheter finns det för fantasin att gestalta. Fantasi och kreativitet har alltid sina ursprungliga rötter i erfarenheterna och det råder inte någon motsättning mellan vare sig fantasi och minne, eller fantasi och vetenskap- fantasi är grunden till allt skapande.

(refererad i Grahn, Mårtensson, Lindblad, Nilsson & Ekman, 1997, s.11).

Med utgångspunkt från Vygotskijs tankar menar Kennedy (1999) att barnens lek ständigt växlar mellan fantasi och verklighet men hon påpekar också att fantasi förekommer i andra inlärningssituationer, som vid skapande med exempelvis lera och vid konstruktionslekar. Det viktiga är att pedagogerna² låter fantasin finnas med som ett naturligt inslag i all verksamhet.

Fantasi och kreativitet hör ihop. Johansson och Pramling Samuelsson (2007) håller med Vygotskij om att barnets tidigare erfarenheter är viktiga för kreativiteten. De menar att fantasi handlar om att kunna överskrida det förgivettagna, att kunna förflytta sig mentalt bortanför situationen. I leken visar sig fantasin i handlingar och i lekens sammanhang kan barnet tryggt testa sina funderingar och idéer. För att bli kreativ behöver barn uppmuntras till att finna egna alternativa lösningar i flera olika sammanhang. Att vara fantasifull är en tillgång för barnet i lärandet, den är till och med en förutsättning.

I detta avsnitt om fantasi har både lek och lärande nämnts. Fantasi, lek och lärande är förutsättningar för varandra. I följande avsnitt kommer vi att ta upp mer om lek och lärande.

2.4 Förskolegårdens utformning

Miljön sänder ut ett budskap till barnet om vad som förväntas ske. Samtidigt sker det ett ömsesidigt inflytande mellan barnet och miljön, de påverkar varandra. Därför är det viktigt att miljön är formad på ett sätt som stimulerar, underlättar och utmanar barnen. För att barnens lustfyllda lärande, idériedom och skaparlust ska gynnas bör den pedagogiska miljön vara utformad där efter. Det är viktigt att den fysiska miljön aldrig blir oföränderlig. Man ska kunna använda och förändra miljön utifrån vilka aktiviteter som förekommer samt efter vad som intresserar barnen för tillfället (Pramling Samuelsson & Sheridan, 1999).

Däremot menar Björklid (2005) att upplevelsen av förskolegården kan uppfattas som positiv även om gården är väldigt torftig. Det beror på att man har en positiv uppfattning om det sociala sammanhanget. Nóren-Björn, Mårtensson och Andersson (1993) påvisar även vikten

² Med pedagoger avses både förskollärare och barnskötare.

av att de vuxnas inställning till utemiljön är viktig eftersom barn anammar de vuxnas attityder.

På de flesta förskolor finns fasta lekredskap³, omgivningen till dessa är viktiga. En bra inspirationskälla är naturmarks karaktären. De egenskaper hos naturmarken som anses bra är dess utrymme och ett sammanhang mellan de olika platserna på gården, så att leken kan pågå oavbrutet. På en väl fungerande förskolegård omformar barnen sin gård och intensiv lek uppstår. I och med detta känner barnen att gården är deras (Mårtensson, 2004).

De fasta lekredskap som barn har att tillgå, leder oftast till att de blir uttråkade. Redskapen är inte tillräckligt stimulerande för dem. Genom att pedagogerna på förskolan aktivt deltar i barns lek kan de motverka dessa typer av dilemman. De färdiga lekredskapen kan förändras till något bra med barns, pedagogers och föräldrarnas hjälp. Med fantasins hjälp menar Norén-Björn (1977) att lekredskapen kan användas som utgångspunkt till det egna bygget. Enligt Lenninger och Olsson (2006) är Norén-Björns bok fortfarande aktuell, eftersom lekredskapen är de samma som för 30 år sedan. Däremot har Lindstrand (2005) en annan uppfattning om leken, den ska ha så lite ingripande av vuxna som möjligt och inte heller vara regelstyrd. En bra lekplats är utformad så att barnen kan utforska sig själva och omgivningen.

I planering där ett barnperspektiv eftersträvas kan man använda kojan som ett redskap för att komma närmare i förståelsen av hur barn uppfattar miljön. Kojan uppfattas av barn som deras egen plats och när de beskriver den utgår de ofta ifrån vad som sker där. När barn beskriver sin utemiljö är det detaljerat och i en liten skala, beskrivningarna utgår ofta från deras erfarenheter. Ett sätt att engagera barn i planeringen av utemiljön kan därför vara att göra det i detaljerna. Detta gör att barnen uppfattar miljön som meningsfull, det finns utrymme för dem att omforma och påverka miljön utan att detta uppfattas som besvärligt (Kylin, 2004).

Barn behöver avgränsa sin lek på ett tydligt sätt och det kan göras med trädgårdsmöbler, filter bland annat för att skapa mindre rum. För att barnen själva ska kunna konstruera dessa rum i sin utelek, är det viktigt att de har tillgång till bygg- och konstruktionsmaterial som är flexibla. Detta för att man ska kunna använda det på många olika sätt (Kennedy, 1999).

I en studie gjord av Grahn et al. (1997) menar de att en förskolegård bör ha flera olika miljöer som är meningsfulla och lärorika för barnen, vilket även Åkerblom och Åkerblom (1993) lägger stor vikt vid. Miljöerna bör vara utformade på ett sådant sätt att lekarna naturligt

³ Med fasta lekredskap avses klätterställningar, rutschbanor och andra lekredskap som är förankrade i marken.

avlöser varandra, utan att det blir störande för barnen. Dessa övergångar bidrar till att lekarna kan pågå i flera timmar. På en idealisk gård bör det finnas små krypin och stora ytor för barnen att leka på. De små vråna erbjuder lek för ett färre antal barn, där de får vara i fred medan de öppna ytorna inbjuder till bland annat springlekar. Granberg (2000) och Åkerblom och Åkerblom (1993) menar vidare att om barnen ges möjlighet att leka på stora ytor blir det lättare att ägna sig åt ensamlek eller lek tillsammans med endast några få utan att behöva bli störd av andra barn. Dessa möjligheter, med de stora ytorna och att kunna dra sig undan bidrar till en utvecklande lek som inte blir så enformig. Hur gården är utformad och det material som finns att tillgå där, ger bränsle åt leken samtidigt som fantasin stimuleras.

3 SYFTE

Med utgångspunkt i barnens beskrivningar syftar studien till att presentera hur förskolegården inspirerar till barns lek, lärande och fantasi.

3.1 Frågeställningar

- Vilka aktiviteter utövas på förskolegården?
- Hur främjar förskolegården till lek, lärande och fantasi?

4 METOD

Studien är en kvalitativ undersökning, där fokus ligger på ostrukturerade gruppintervjuer med barn. Enligt Bryman (2002) kan denna typ av intervjuer innebära att man ställer en huvudfråga till de man intervjuar, vilken de besvarar och anknyter till verksamheten utifrån sina egna erfarenheter. Detta kommer mer att likna ett samtal där det självklart ställs följdfrågor på det som anses relevant för studien. Vi gjorde även en rundvandring ihop med barnen på förskolegården, där de berättade om sina olika lekar och aktiviteter. Samtidigt observerades de ställen barnen beskrev. Enligt Bryman (2002) kallas denna form av observationer för ostrukturerade observationer. Det innebär att observationer av barnens lekar och aktiviteter görs för att sedan skrivas ned så utförligt/korrekt som möjligt.

4.1 Barnintervjuer i grupp

En av de metoder som valts till studien är gruppintervjuer som även kan kallas för fokusgrupper. Med detta menas att det är en intervju med flera personer inblandade samtidigt. Fokusgrupper valdes för att få flera barns tankar samtidigt och för att de kan påverka och stimulera varandra till att svara mer nyanserat (Bryman, 2002). Något som är viktigt att tänka på vid barnintervjuer är att vara lyhörd för barnens svar och att följdfrågorna ställs utifrån det svar barnen ger. Det som skiljer mellan barn- och vuxenintervjuer är att barn har en benägenhet att komma underfund med vad den vuxne vill ha reda på. Då man intervjuar barn krävs det en större lyhördhet än vad som krävs vid intervjuer med vuxna. Detta för att barn är mer flexibla och spontana än vad vuxna är. Vid både barnintervjuer och observationer är det viktigt att träna upp sin mottaglighet och att med hjälp av synen och hörseln uppfatta vad som händer och sker i en aktuell situation (Doverborg & Pramling 1985).

Vi är medvetna om att det kan innebära vissa risker att ha en gruppintervju som underlag i forskningen. Det kan bli svårt att analysera barnens svar ifall de talar i munnen på varandra (Kvale, 1997). Att transkribera och tolka en gruppintervju kan innebära svårigheter då det kan vara komplicerat att höra allt som sägs. Det positiva med gruppintervjuer som ändå överväger nackdelarna är att barnen påverkar och stimulerar varandra till att svara mer mångsidigt (Bryman, 2002).

4.2 Observationer från rundvandringen

Under rundvandringarna observerades barnen i sina lekar och även förskolegårdarna. Barnens presentation av gårdarna genomfördes direkt efter intervjuerna. Barnen sprang i förväg, ivriga

att visa upp och berätta om de platser de lekte vid. Vid vissa platser stannade de upp och berättade vad för slags lekar som förekom där. Barnens lek i utemiljön noterades för att sedan skrivas ned så utförligt som möjligt (Bryman, 2002).

Besöken på förskolorna inleddes med att en skiss (se bilaga 2 & 3) av gårdarna ritades upp. På skisserna antecknades det kortfattat vad som observerades och det barnen berättade. Anledningen var för att inte glömma bort vad som sades och observerades på de aktuella platserna. För att inget viktigt skulle gå förlorat transkriberades anteckningarna direkt efter besöket på respektive förskola.

4.3 Urval

Intervjuerna genomfördes på två förskolor i en medelstor kommun i Västsverige. Gruppintervjuerna innefattade tre barn på varje förskola, dessa barn är mellan 5-6 år. Barnen som deltog i studien hade i förväg valts ut av pedagogerna på respektive förskola. Förskollärarna, kontaktades via telefon och ombads välja ut tre barn var som har lätt för att tala och som leker fantasifulla lekar. De ombads även att be om föräldrarnas godkännande. Enligt Bryman (2002) bör man välja ut personer till sin studie som uppfyller de kategorier som eftertraktas.

4.4 Genomförande

Intervjuerna genomfördes två och två vid varje intervjutillfälle. De två första frågorna i samtalsunderlaget var formulerade på ett likvärdigt sätt, frågan om kunskap upplevde barnen som svår därför fick den formuleras om. Till hjälp användes diktafon och samtalsunderlag, detta för att fokus skulle ligga helt och fullt på barnen vid intervjuerna. Intervjuerna utfördes på lugna och ostörda platser. På förskola A genomfördes intervjun i ett samtalsrum, kring ett bord. Två av barnen satt snett mittemot intervjuaren och det tredje barnet satt bredvid. På förskola B genomfördes intervjun vid ett bord utomhus. Ett av barnen satt bredvid intervjuaren, det andra barnet satt mittemot henne och det tredje barnet satt snett mittemot. Som avslutning gjordes en rundvandring på gården tillsammans med barnen. Här fick de berätta vad de lekte på de olika platserna. Som underlag hade en skiss ritats upp över gården där små anteckningar skrevs ned av vad barnen sa. Skissen användes för att det i efterhand skulle bli lättare att förstå samtalet under rundvandringen.

På förskola A var det ett fåtal barn ute under rundvandringen. På förskola B däremot var alla barnen ute och lekte under tiden och några av dessa inflikade ibland med kommentarer under rundvandringen.

4.5 Analys

Under intervjuerna användes en diktafon. Efter avslutad intervju och rundvandring, transkriberades materialet. För att få en djupare förståelse utifrån vad barnen hade svarat så lyssnades inspelningarna igenom åtskilliga gånger. Samtidigt antecknades barnens exakta svar ner vilket även innefattade hummanden, suckanden och tystnader. Därefter tolkades det insamlade materialet med färgkoder, grönt för fantasi, gult för lärande och rosa för lek. Utifrån det växte ett färgschema fram som underlättade analysen. Genom att ha läst igenom materialet ett flertal gånger skapades en förståelse för hur resultatet skulle redovisas. De platser som barnen visade under rundvandringen användes som rubriker i resultatet. Under dessa rubriker redovisas både resultat från observationerna och intervjuerna. Resultatet tog upp vilka lekar som förekom vid just dessa platser. I resultatsammanfattningen kommenteras och tolkas gårdens möjligheter att främja lek, lärande och fantasi utifrån barnens berättelser och de observationer som gjordes. Enligt Kvale (1997) är det viktigt att ovidkommande delar i studien plockas bort, vilket har gjorts under analysprocessen.

4.6 Reliabilitet och validitet

Ordet reliabilitet har samma betydelse som tillförlitlighet och validitet betyder detsamma som giltighet. För att en studie ska vara tillförlitlig ska man kunna få ungefär samma resultat om man gör samma mätning vid upprepade tillfällen (Stensmo, 2002). Något annat som gör en studie tillförlitlig enligt Bryman (2002) är när ett forskarlag har kommit överens om hur de ska tolka det de sett och hört. Han menar vidare att om en studie lik denna som är en kvalitativ skulle göras om så blir det svårt, eftersom det inte går att återskapa exakt samma sociala situation. I fråga om överförbarhet strävar denna studie efter att beskriva hur det kan vara, inte hur det generellt är.

För att få en bra giltighet i studien användes intervjuer och observationer. Detta är ett sätt att dubbelkontrollera resultaten, för att se om det barnen berättade under intervjuerna återkom i observationerna. Bryman (2002) kallar detta för triangulering vilket innebär att man använder sig av mer än en metod till datainsamlingen. En av de metoder som valdes var barnintervjuer i grupp detta för att få så mångsidiga svar som möjligt. Tanken var att barnen skulle bli inspirerade av varandra och svara nyanserat. En risk med detta är att barnen enbart håller med varandra och ger samma svar, vilket kan påverka studiens trovärdighet.

4.7 Forskningsetik

Vi har utgått ifrån vetenskapsrådets forskningsetiska principer som innehåller fyra krav och dessa är informations-, samtyckes-, konfidentialitets- och nyttjandekravet. Dessa innebär att de deltagare som ingår i undersökningen ska underrättas om forskningens syfte och att det är frivilligt att delta. Samtycke ska ges ifrån vårdnadshavare och obehöriga ska inte ha tillträde till information om vilka personer som deltar i undersökningen. De uppgifter som skaffats ifrån de medverkande ska endast användas i forskningens syfte. Hanteringen av dessa krav genomfördes genom att kontakta förskolorna via telefon i god tid före intervjutillfällena. Detta för att personalen skulle hinna förbereda de berörda barnen och informera deras föräldrar, för att få deras samtycke. Innan genomförd intervjustudie informerades de aktuella barnen om vad studien handlade om. En diktafon användes som hjälpmedel och dess inspelningar kommer att vara sekretessbelagda tre månader efteråt, för att sedan makuleras. Barnen informerades om att det endast var forskargruppen som skulle ta del av intervjun. Barnen har fått fingerade namn för att deras identitet ska vara skyddad. Det är endast forskargruppen som ska veta vart studien genomförts och vilka barn som medverkat (Vetenskapsrådet, 2002).

5 RESULTAT

Följande avsnitt redovisar rundvandringen från förskola A, därefter redogörs rundvandringen från förskola B. Resultatet utgår ifrån platserna som barnen leker på. Intervjuerna från de båda förskolorna redovisas tillsammans under rubrikerna: Eget lärande och Inspiration till lek, där de delar av intervjuerna som inte förekom i rundvandringen tas upp. På förskola B var barnen mer tystlåtna, därför bygger resultatet därifrån mer på observationer.

5.1 Rundvandring, förskola A

Förskola A är en förskola som ligger i ett naturnära bostadsområde i en medelstor kommun i Västsverige. Den består av två syskonavdelningar och två småbarnsavdelningar, totalt finns det ca 80 barn på förskolan. På denna förskola intervjuas Thea, Elvira och Linnea (namnen är fingerade).

5.1.1 Bagerilek

På gården finns det en lekstuga. Bakom lekstugan ligger det två långa stockar (formade som ett V) på ett jordigt underlag. Linnea berättar att när denna jord blir blöt och gyttjig leker de bageri där. De lägger upp gegga på den ena stocken, sedan leker de att det är bakverk som de säljer till fröknarna och de andra barnen. På vintern samlas det vatten på ett ställe i närheten av stockarna. Då samlar barnen upp detta vatten och gör egen geggamoja som de kan ha vid sin bagerilek vid stockarna.

5.1.2 Träddungar och kulle

På förskolegården finns en kulle som inbjuder till många lekar. Precis bakom kullen finns det två små träddungar, där berättar Thea att de leker mycket. Vid den träddungen som är placerad längst bort från byggnaderna leker barnen mamma, pappa och barn. Där är träden hus och de leker att de har hundar där. I den andra träddungen finns det ett hål i marken. Barnen springer i förväg och ropar: ”Vi ska visa er var häxan och spökena bor. Här i den här gropen bor häxan” (Thea, Elvira & Linnea). Själva kullen är, i barnens fantasi en vulkankulle. ”Den sprutar bara eld på natten” menar Thea. Linnea replikerar med ett ”Nej! Det är faktiskt bara en kulle!” På vintern förvandlas denna kulle till en pulkabacke där man kan åka både pulka och stjärtlapp. Thea berättar att de även springer ner för kullen.

I en annan träddunge som är placerad närmare byggnaderna talar barnen om att de leker djurpark. Här ligger även stora stenar utplacerade. Barnen förklarar att de leker att de är leoparder och att stenarna och träden är burar. Samtidigt klättrar de upp på stenarna och

hoppas från dem. Elvira säger att ett av träden kallas för fångelseträdet och det växer i närheten av det barnen kallar djurparken.

5.1.3 Mamma, pappa och barn

Att leka mamma, pappa och barn är något som nästan alla barn leker någon gång. På den här förskolan leker de denna lek på lite olika ställen, bland annat vid en husvägg, när de cyklar och i sandlådan menar barnen.

5.1.4 Balansgång

Barnen har tillgång till en hinderbana på gården, belägen på en gräsyta. Här är små och stora däck utplacerade på rad, långa stockar och trädstubbar. De små däcken kan man gå på men de stora däcken är lite för stora, så de klättrar barnen upp och ner på och hoppas från dem. Linnea berättar att de leker häst på dem. På stockarna och trädstubbar berättar barnen att de går vanlig balansgång.

5.1.5 Favvcyklar

Då vi kommer till förrådet utbrister Thea exalterat: "Favvcyklarna!" Samtidigt klättrar hon upp på en leksakslåda och säger vidare: "Titta får ni se våra favvcyklar." I leken förvandlas cyklarna till bilar, taxibilar och bussar med mera. Barnen gillar att cykla, det märktes genom det engagemang och den inlevelse som de berättar om cyklarna. Det finns stora cyklar, sparkcyklar, taxicyklar och den cykeln som är snabbast. Linnea berättar även under intervjun:

Den vill gärna alla ha nästan och dom frågar får jag den efter dig hela tiden.
Alla vill ha den cykeln. Jag brukar låtsas att det finns ett helt släp med barn. När vi ska på semester åker jag oftast till Teneriffa, för jag har varit på Teneriffa.

5.1.6 Sportlekar

På gården finns det en del möjligheter att utföra olika sportaktiviteter. På gräsmattan står ett fotbollsmål, lika mycket som de spelar i målet så klättrar barnen i dess nät. Flickorna börjar klättra på målets insida för att visa oss att det går. Elvira säger: "Det går lättare om man klättrar på andra sidan." På förrådsväggen hänger det en basketkorg, som barnen visar som hastigast. När vi kommer till altanen berättar Thea att: "Här kan man leka sport." Hon berättar vidare att man kan spela både fotboll och bandy där. Något annat som barnen berättar är att de brukar hoppa långhoppes.

5.1.7 Vinterlekar

På vintern åker barnen pulka och stjärklapp på kullen. Under intervjun talar de om att de har jättekul när de åker på kullen, de talar även om hur långt ner i backen de kommer när de åker ner.

Ibland tycker vi att vi har det jätteskoj på vintern när vi åker pulka. Då åker vi över dom hära, då flyger vi nästan och så ibland bara vi trillar. Det är jätteskoj, säger Linnea.

De har även en isplatta i närheten av hinderbanan som de brukar kana på. Barnen berättar att de på vintern brukar kasta snöboll mot väggen till en av byggnaderna.

5.1.8 Lek vid de fasta redskapen

Det finns två olika gungställningar på gården, med sand som underlag. Runt den ena är det en lite högre kant som barnen kan träna sig gå balansgång. Vilket Thea förkunnar att den hade de lärt sig gå på nu. Vid den andra finns det en sandlåda och ett klätternät. Barnen berättar samtidigt som de visar att de kan både klättra och gunga i klätternätet. I närheten av denna gungställning finns en rutschbana. På rutschbanan lägger sig Linnea på mage, Elvira tar tag i hennes händer. När hon släpper åker Linnea ner på mage. De visar vidare att man kan åka ner för ledstången i trappan till rutschbanan, istället för att gå ner. Flickorna nämner både under intervjun och under rundvandringen att de leker i sandlådan och gungar. När de gungar brukar de ta fart för att sedan hoppa ifrån gungan i farten.

5.2 Rundvandring, förskola B

Förskola B är en förskola som även den är belägen i en medelstor kommun i Västsverige. Den består av en syskonavdelning med 20 barn och är placerad 1,5 mil utanför en stad. På förskola B har Lilly, Alice och Vilgot intervjuats (namnen är fingerade).

5.2.1 Allt i allo hörnan

Vid förskolans ingång finns det tre bord som skuggas av huset och av markiser. Lilly berättar att här målar man och spelar spel. Det står även ett akvarium med grodyngel här. De både tittar på grodynglen och rör försiktigt i akvariet med en liten pinne, samtidigt berättar Alice att de bara får titta på grodynglen, inte leka med dem.

5.2.2 Klätterträdet

Lilly vill visa hur högt hon kan klättra i klätterträdet. Hon gör ett försök att komma upp i trädet men misslyckas, hon når inte den nedersta grenen. Då ber hon Alice hämta en spade

från sandlådan, vilket hon snabbt gör. Samarbetsförmågan och kommunikationen fungerar bra dem emellan. Spadens handtag hänger Lilly upp på en avsågad gren. Hon tar tag i spadens skaft med händerna därefter sätter hon fötterna på spadens nedersta kant. Hon når den nedersta grenen och klättrar sedan cirka tre meter upp i trädet. Ett annat barn blir imponerat av hennes klättring och kommenterar att hon kan klättra högst av alla.

Lilly klättrar snabbt ner igen för att visa resten av gården. Att klättra i träd är för henne en lek, hon har hittat en lösning med spaden som kräver fantasi att komma på. Lilly besitter en kunskap som de andra barnen blir imponerade av, vilket gör henne stolt.

5.2.3 Pilträdskojan

Barnen visar en koja gjord av pilträd som är planterad i en cirkel. Vi går in i kojans och ser att pilträdets löv gör att man har viss syn utåt, dock syns man inte lika lätt utifrån vilket ger ett intryck av avskildhet. Ett av de andra barnen på förskolan är upptagen med att plocka det högre gräs som växer vid kojans kanter. Alice förklarar att man kan leka indian här.

Den centrala placeringen av kojans gör att den blir en del av de olika fantasilekarna som förekommer på gården.

5.2.4 Busken

Intill förskolebyggnaden finns det en buske som barnen leker i. På utsidan är den grönskande men på insidan är grenarna helt kala. Vilgot klättrar upp i denna och utbrister: "Man kan leka stridsvagn." Lilly och Alice inflikar att här kan man leka mamma, pappa, barn, sedan kliver de in bakom busken och lägger sig i den och berättar att man kan ligga där. Vilgot provar då att göra detsamma.

5.2.5 Bygglek

Bakom gårdens förråd finns en hög med brädor och stubbar, dessa används till konstruktions- och fantasilekar. Ett annat barn som är inblandad i en vattensamlarlek inflikar med att här är det egentligen bygglek. Vi ser att ett av deras tidigare byggen står kvar. Vilgot kryper in i detta och berättar att man kan använda det som ett regnskydd.

5.2.6 Odlingslådor och växthus

Barnen tillfrågas om vad de leker här och Lilly svarar: "Inget." Hon fortsätter med att berätta att de bara är där när de får för fröken och när hon är med. Det framkommer inte i hur stor

utsträckning barnen arbetar tillsammans med pedagogerna i växthus och odlingslådor. Alice klättrar upp på de tre intilliggande komposterna och börjar hoppa mellan dem.

5.2.7 Regnskyddet

Lilly går in och lägger sig på en matta som finns på golvet i regnskyddet. När hon får frågan om de leker här lägger sig även den andra flickan Alice jämte henne. Flickorna ger ingen mer förklaring kring vad de gör därinne.

5.2.8 Stora gräsmattan

På gården finns det en större gräsmatta med en stor liggande trädstam. Alice börjar gå balansgång på stammen och berättar att hon kunde fastän det var halt. På gräsmattan börjar de tre barnen leka *Under hökens vingar*. Under intervjun nämner barnen att de brukar leka den och liknande lekar. Vid förskolebyggnaden finns det en sluttning i anslutning till gräsmattan. Alla tre barnen berättar under intervjun att när det är snö brukar de åka kälke, pulka och skidor där. Kullar inbjuder barnen till hopp, spring och vinterlekar. Lilly, Alice och Vilgot beskriver under intervjun:

Där åker skidor på... Och så åker vi kälke. Åh, när jag åker pulka... då ställer jag mig upp på pulkan. Åh, jag åker med skidorna. Ner, ner, ner, hopp, hopf fort! Det gör jag med. Ho yihh!

5.2.9 Gräs, vatten och gegga

I observationerna framkom det att barnen använde naturmaterial, så som gräs och vatten i sin lek. Lilly berättar under intervjun: "Jag leker med degga. Deggamojs." Det är det första som nämns på frågan om vad de helst leker. Under rundvandringen så regnade det och i intervjun berättade Vilgot och Alice att de har varit brandmän. Deras regnkläder förvandlas till brandmanskläder. Alice visar genom att peka på sin regnjacka som är gul till färgen och fortsätter: "Jag har faktiskt gulare." Hon riktar sig till Vilgot som även han tycker att hans regnkläder liknar brandmännens.

Under rundvandringen upptäcktes det att på ställen där det var svårt att komma åt med gräsklipparen växte det högre gräs som barnen samlade in i skottkärror och spannar. Sedan lastade de spannarna på cyklarna och körde runt på dem. Barnen samlade även vatten från ett stuprör i skottkärror. Med fantasins hjälp förvandlas det naturen har att erbjuda till det som barnen vill att det ska vara.

5.3 Eget lärande

Under intervjuerna funderar barnen kring sitt eget lärande. Deras tankar handlar dels om ett socialt lärande och att hitta på nya lekar. Vilgot däremot nämner en brandmanslek då barnen fick frågan om de ansåg att de lärde sig någonting när de lekte ute på gården. Barnens svar på frågan löd så här:

Vi lär oss nya namn för vi kan inte riktigt alla namn på småbarna. Och så kommer vi på nya lekar... och så... Jag tycker... Vet inte... Inte... Jag tycker att jag lär mig inte så heller riktigt (Thea, Linnea & Elvira).

Öhh... jag undrar det verkligen. Ah, vad jag får för någon kunskap. Hur man ska göra. Där så har vi lekit och då så har vi lekit brandman, en gång. Man ska inte slåss. Och man ska inte ... de me... jaga nån /.../ och man ska dela me (Alice, Vilgot & Lilly).

5.4 Inspiration till lek

Inspirerar förskolegårdarna barnen till många nya lekar? Under intervjuerna gav barnen olika svar. På den ena förskolan svarade barnen samstämmigt: ”Ja!” Thea och Linnea fortsätter ”Ganska mycket, favoritlekar som man vill leka på samma gång.” De berättar vidare om sina favoritlekar så som mamma, pappa, barn och att cykla. Däremot har Alice en annan uppfattning hon säger: ”Äh, nej!” då inflikar Vilgot: ”Jo, brandman leker vi ibland.”

5.5 Resultatsammanfattning

Studien visar att träd, buskar och små trädjungar att klättra i och leka vid samt kullar att springa över, möjliggör för barnen en uppmuntran till lek, lärande och fantasi. På förskolorna kunde vi under rundvandringen se hur dessa ställen inspirerade barnen till fantasifulle lekar. Att åka pulka och stjärtlapp på en kulle vintertid är lustfyllt för barnen. Här erbjuds tillfällen för barn att samspela, ta hänsyn och ta ansvar för gemensamma regler.

Att ha stora öppna ytor på förskolegården inbjuder till grupplekar och springlekar, vilket framkom utifrån barnens utsagor kring leken *Under hökens vingar*.

Det är viktigt med naturmaterial i barns lekar, eftersom materialet är föränderligt. Då kan det förvandlas till det barnen vill i lekarna, det kunde man se där bagerilek förekom. Där förvandlades geggan till bakverk som barnen sålde till de andra barnen och fröknarna. Det framkom också att barnen samlade vatten, geggan och gräs i skottkärror och spannar.

Hinderbanor på gården stärker barnens balanssinne. Dessa hinderbanor kan med fantasins hjälp förvandlas till annat. De stora bildäcken förvandlades till hästar men även till gömställen vid grupplekar.

När barnen leker rollekar, som mamma, pappa och barn är det en imitationslek av verkligheten men även fantasin har en betydande roll i dessa lekar.

I barnens lekar ingår ofta cyklar som förvandlas till både bussar, taxicyklar och andra fraktmedel. När barnen cyklar på dessa får de lära sig att vara uppmärksamma, ta hänsyn och vänta på sin tur om ingen cykel finns tillgänglig.

6 DISKUSSION

I detta kapitel redovisas först diskussioner där resultatet kopplas till bakgrunden, sedan följer en metoddiskussion och slutligen vidare forskning.

6.1 Resultatdiskussion

Studien syftar till att med utgångspunkt i barnens beskrivningar presentera hur förskolegården inspirerar till deras lek, lärande och fantasi. Gårdarnas förmåga att främja dessa tolkades utifrån det barnen berättade och de observationer som gjordes under rundvandringarna.

Barn behöver avgränsa sin lek på ett tydligt sätt för att skapa mindre rum. För att barnen själva ska kunna konstruera dessa rum i sin utelek, är det viktigt att de har tillgång till bygg- och konstruktionsmaterial som är flexibla. Detta för att man ska kunna använda det på många olika sätt (Kennedy, 1999). Hennes tankar stöds av resultatet eftersom barnen berättade att de använde brädor och stubbar till sina konstruktionslekar som även kan innefatta att göra små rum på gården.

Enligt Grahn et al. (1997) och Åkerblom och Åkerblom (1993) är det bra att ha små vrår på förskolegården där ett fåtal barn kan ägna sig åt enskilda lekar. På förskolorna finns det platser som erbjuder till lek för ett fåtal barn, bland annat en trädunge placerad en bit ifrån förskolebyggnaderna där barnen bland annat leker mamma, pappa och barn. Vi tolkar det som att den leks av ett mindre antal barn och därför väljer barnen att leka den på en avskild plats. Det finns en buske som barnen kan krypa in i, dess utsida är grönskande men på insidan är den omformad av barnen, där grenarna är kala av deras klättring. Mårtensson (2004) och Kylin (2004) vill båda att barnen ska känna att gården är deras. Mårtensson säger att på en väl fungerande förskolegård omformar barnen miljön och intensiv lek uppstår. Kylin däremot menar att om pedagogerna gör barnen delaktiga och engagerade i planeringen av utemiljön uppfattar barnen den som meningsfull. Resultatet visar att barnen omformar den utemiljö som redan är planerad av de vuxna, men den visar däremot inte om barnen varit delaktiga i planeringen av den egna gården.

Miljön sänder ut ett budskap till barnen, exempelvis att stora öppna ytor inbjuder dem till springlekar (Pramling Samuelsson & Sheridan, 1999). På förskolorna hade barnen tillgång till öppna ytor och kullar och på de öppna ytorna kan barnen leka regellekar så som *Under hökens vingar*. På vintern inbjuder kullarna till pulkaåkning. Barnen berättar om när de åker pulka och Lilly berättar hur hon ställer sig upp i farten på pulkan, vilket framkallar en speciell

känsla. Enligt Mårtensson (2004) blir barnen känslomässigt påverkade när de samspelar med miljön runt om dem. Hon menar vidare att dessa lekar utgör en stark lockelse för barnen. Vi tolkar det som att det fartfyllda och lite farliga är utmaningar för barnen som de inte kan motstå.

Lindstrand (2005) och Sandberg (2008) menar att miljön inte ska vara regelstyrd och att de vuxna ska ingripa i leken så litet som möjligt. Norén-Björn (1977) menar däremot att pedagogerna aktivt ska delta i barnens lek. Vi stödjer oss på Lindstrand och Sandbergs åsikter. Det framkommer i resultatet att barnens lekar var fantasifulla och de vuxna endast var med om barnen bad om det. Bagerileken var den enda leken där barnen nämnde att pedagogerna var delaktiga genom att de sålde bakverk till dem och de andra barnen. Vi tolkar det som att barnen föredrar att leka de flesta lekar själva utan de vuxnas inblandning.

Under rundvandringen visade Lilly hur högt hon kunde klättra i trädet där hon använde en spade som verktyg för att komma upp. Enligt Johansson och Pramling Samuelsson (2007) behöver barn uppmuntras att finna egna alternativa lösningar i olika sammanhang och att fantasin är en tillgång för barnet i lärandet. Lillys lösning är fantasifull och för att komma på en sådan lösning krävs det att hon kan se nya kombinationsmöjligheter av sakerna i hennes närhet. Enligt Vygotskij kan fantasin göra det möjligt att skapa nya kombinationer och att detta ibland resulterar i något helt nytt som vare sig tänkts eller skapats tidigare (Grahn et al., 1997).

Enligt Vygotskij stärks fantasin av erfarenheter. Han menar vidare att fantasin alltid har sina rötter i verkligheten (Grahn et al. 1997; Vygotskij, 1972/1995). Vygotskijs teorier syntes i en mängd av de lekar som observerades och som barnen berättade om. När barnen lekte vid en trädunge förvandlades den till en djurpark, stenarna och träden till burar och barnen till leoparder. Denna lek grundar sig på erfarenheter ur verkligheten som sedan växer i fantasin. En utlandssemester skildras i barnens lek där de med hjälp av cyklarna tar sig till Teneriffa.

Vid frågan om kunskap tar Vilgot upp att de har lekt brandmän. Vår tolkning är att han förstår sambandet som Vygotskij (1972/1995) skrev om, att fantasi och verklighet har en koppling till varandra. I leken kopplar han samman sina erfarenheter utifrån verkligheten då han sett brandmän. Därför kan han använda sig av de kunskaper han bär på i sina fantasifulla lekar. Enligt Johansson och Pramling Samuelsson (2007) förknippar inte många barn lek med lärande. De kopplar samman lärande med arbetsamma aktiviteter och de har få möjligheter att välja bort dem. Vad gäller Vilgot verkar han ändå göra denna koppling i brandmansleken.

Vidare menar Johansson och Pramling Samuelsson att lärande sammankopplas med arbete och det är något som är viktigare än lek. Ett exempel på detta ges på gården där det finns ett växthus och odlingslådor. Där svarar Lilly "Inget" på frågan vad de leker där. Hon fortsätter berätta att de bara är där när de får för fröken och när hon är med. Varför ser inte barnen dessa aktiviteter tillsammans med pedagogerna som lek? Vår tolkning är att det kan bero på att de får avbryta sin fria lek för en styrd aktivitet.

"Vi ska visa er var häxan och spökena bor. Här i den här gropen bor häxan." (Thea, Elvira & Linnea). Barnet ger uttryck för sina erfarenheter i leken genom att ge den liv och att dramatisera, de skildrar en historia i sin lek. Lek och berättelse hör ihop (Vygotskij, 1972/1995). Alla fantasifulla lekar vi såg var som små berättelser med egna handlingar. Utifrån intervjuerna och rundvandringarna med barnen så tolkade vi det som att de funnit inspiration ifrån berättelser, händelser och sagor som sedan skildrades i deras lekar. När barnen skulle visa oss vulkankullen ropade de i mun på varandra att den sprutar eld! Varpå den ena flickan förtydligar med att den sprutar bara eld på natten. En av de andra flickorna svarade då bestämt, nej. Hon menar vidare att det bara är en kulle. Varför ändrade sig flickan plötsligt? Enligt Doverborg och Pramling (1985) har barn en benägenhet att svara efter vad de tror att den vuxne vill höra. Var det möjligtvis det som hände här? Utifrån hur vi uppfattade flickan så tolkar vi det som att hon plötsligt såg svaret som orealistiskt och barnsligt. Vidare tyder vi det som att hon trodde att vi skulle tycka att det var fånigt och felaktigt att leka och fantisera om en eldsprutande kulle.

Enligt Freinet (1969/1988) och Sandberg (2008) föredrar barn att leka med material som naturen har att erbjuda som sand, vatten och lera. Under intervjuerna och rundvandringarna framkom det att barnen använde sig mycket av naturmaterial i sina lekar. En av dessa lekar gick ut på att samla vatten och gräs i skottkärror och spannar och en annan att använda vatten och geggamoja i en bagerilek. Vad är det som gör att det är så roligt att leka med geggan, kan det vara som Mårtensson (2004) säger att det skapar ett välbehag att känna på det? Vår uppfattning är att barn älskar det föränderliga material som geggan har att erbjuda, något som de verkar kunna leka med hur länge som helst.

Barnen på förskolorna gav intryck av att de trivdes med sina gårdar och att de är fulla av utmaningar och lekmöjligheter där fantasin har en given plats. Därför anser vi utifrån barnens utsagor att detta är förskolegårdar som främjar såväl lek, lärande och fantasi.

6.2 Metoddiskussion

För att få svar på syftet valdes gruppintervjuer och observationer som forskningsmetoder. Barnen hade lätt för att besvara frågorna i samtalsunderlaget, frågan om kunskap var den enda som behövde formuleras om så att de kunde besvara den. Utifrån svaren på denna fråga tolkar vi det som att barnen förstod efter förklaringen. Något vi hade kunnat fråga barnen var om de varit delaktiga i förskolegårdens utformning. Eftersom det inte framkom i studiens resultat om barnen medverkat i utformningen av den egna gården, har vi i efterhand funderat kring sådana frågor.

För att vidga underlaget utifrån intervjuerna gjordes en rundvandring ihop med barnen, denna var ett bra komplement till intervjun. Genom att observera det barnen pratat om och lyssna till deras beskrivningar om de olika platserna fick vi en mer påtaglig bild av vilka lekar som förekom på den egna förskolegården. Bryman (2002) menar att gruppintervjuer är bra för att få ut mer nyanserade svar av individerna samtidigt som de kan ta del av varandras tankar. Under intervjuerna upptäckte vi att det kunde medföra vissa nackdelar med gruppintervjuer. En del av barnen fick inte komma till tals eftersom de blev avbrutna av de andra. Detta var vi förberedda på så därför kunde samtalet styras upp så att alla fick chansen att delge sina tankar och reflektioner.

Kvale (1997) menar att när det är dags att transkribera kan det vara svårt att höra vem som säger vad om alla talar samtidigt. Då vi skulle analysera vårt material uppstod detta dilemma. Vi fick lyssna igenom samtalet flera gånger för att få en uppfattning om vad som sades och vem som sade vad.

När besöken skulle göras var det meningen att förskollärarna skulle ha valt ut tre barn i förväg, som hade lätt för att prata och som lekte mycket fantasifulla lekar. Barnen som deltog i studien var främst flickor. På förskola A valde pedagogen enbart ut flickor. Det skulle kunna bero på att det är övertalighet av flickor i denna barngrupp. Pedagogen på förskola B valde ut två flickor och en pojke, efter att hon hade kommenterat att vi skulle ha en pojke också. Det verkade naturligt för henne att båda könen skulle representeras i studien. Hade undersökningen sett annorlunda ut om fler pojkar deltagit? Resultatet hade med all säkerhet sett annorlunda ut eftersom lek, lärande och fantasi skulle ha presenterats på ett annat sätt.

Ett av de barn som deltog i vår studie var tystlåtet, därför var det svårt att få in detta barn i samtalet. Bryman (2002) påvisar att man bör välja ut personer som har de egenskaper man är ute efter. Det som kunde ha gjorts annorlunda i studien var att ge barnen mer tid att fundera under intervjun, vilket möjligen kunde ha breddat underlaget.

6.3 Förslag till vidare forskning

Under detta forskningsarbete har det växt fram nya frågor som man kan forska kring. Något som hade varit intressant att forska kring är de barn som inte leker i utemiljön. Barn behöver bli uppmuntrade till att använda sin fantasi. Hur hade en studie sett ut om man hade använt sig av barn som inte ger utlopp för sin fantasi? Efter att ha studerat utomhusmiljön och barns syn kring den skulle ett intressant forskningsområde vara att göra en liknande studie som istället inriktar sig på inomhusmiljön. Mycket fokus ligger idag på genusperspektivet och därför skulle det vara intressant att göra en studie kring det i förhållande till utomhusmiljön. Christian Eidevald (2009) har skrivit doktorsavhandlingen *Det finns inga tjejbestämmare*, som tar upp genus i vardagssituationer. Den skulle kunna användas som utgångspunkt för en sådan studie.

7 REFERENSER

- Björklid, Pia.(1982). *Children´s outdoor environment* (avhandling för doktorsexamen, högskolan för lärarutbildning, Stockholm).
- Björklid, Pia. (2005). *Lärande och fysisk miljö*. (Forskning i fokus, nr 25). Stockholm: Myndigheten för skolutveckling.
- Bonniers svenska ordbok*. (2006). Stockholm: Albert Bonniers Förlag AB.
- Brodin, Jane., & Lindstrand, Peg. (2006). *Interaction in Outdoor Play Environments- gender, culture and learning* (Forskningsrapport nr 47). Stockholm: Lärarhögskolan Stockholm.
- Bryman, Alan. (2002). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber AB.
- Campner, Eva., & Persson, Elsie. (2000). *Vardagsperspektiv*. Solna: Ekelunds/ Gleerups utbildning AB.
- Dahlgren, Lars Owe., Sjölander, Sverre., Strid, Jan Paul., & Szczepanski, Anders.(Red.). (2007). *Utomhuspedagogik som kunskapskälla*. Lund: Studentlitteratur.
- Doverborg, Elisabet., & Pramling, Ingrid. (1985). *Att förstå barns tankar*. Stockholm: Liber AB.
- Egidius, Henry. (1999). *Pedagogik för 2000-talet*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Eidevald, Christian. (2009). *Det finns inga tjejbestämmare: Att förstå kön som position i förskolans vardagsrutiner och lek*. (avhandling för doktorsexamen, högskolan i Jönköping, högskolan för lärande och kommunikation).
- Freinet, Célestine. (1988). *För folkets skola*. (Leif. Björk övers.). Edition C & L Förlag: Göteborg. (Originalarbete publicerat 1969).
- Fröbel, Friedrich. Johansson, Jan-Erik. (Red.). (1995). *Människans fostran*. (Okänd övers.) Lund: Studentlitteratur. (Originalarbete publicerat 1826).
- Grahn, Patrik., Mårtensson, Fredrika., Lindblad, Bodil., Nilsson, Paula., & Ekman, Anna. (1997). *Ute på dagis*. (Stad & Land nr 145:1997). Alnarp: Movium⁴.

⁴ Movium, som ligger i Alnarp har det nationella samordningsansvaret för att utveckla och sprida kunskaper om utvecklande utemiljöer för barn och unga.

- Granberg, Ann. (2000). *Småbarns utevistelse*. Stockholm: Liber AB.
- Johansson, Eva., & Pramling Samuelsson, Ingrid. (2007). *Att lära är nästan som att leka*. Stockholm: Liber AB.
- Kennedy, Birgitta. (1999). *Glasfåglar i molnen*. Stockholm: HLS Förlag.
- Kvale, Steinar. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Kylin, Maria. (2004). *Från koja till plan*. (avhandling för doktorsexamen, Sveriges lantbruksuniversitet, Alnarp), [online]. Tillgänglig: <http://diss-epsilon.slu.se/archive/00000600/>
- Lenninger, Anna., & Olsson, Titti. (2006). *Lek äger rum*. Stockholm: Formas.
- Lindstrand, Peg. (2005). *Playground and outdoor play - A literature review*. (Forskningsrapport nr 42). Stockholm: Lärarhögskolan Stockholm.
- Lindqvist, Gunilla.(red.). (1999). *Vygotskij och skolan*. Lund: Studentlitteratur.
- Matthews, Clare. (2002). *Härliga trädgårdar för barn*. Oslo: Notabene Forlag.
- Molander, Joakim. (2003). *Vetenskapsteoretiska grunder*. Lund: Studentlitteratur.
- Montessori, Maria. (1998). *Upptäck barnet!* (A. Gegenheimer övers.). Jönköping: Utbildning & Förlag AB. (Originalarbete publicerat 1948).
- Mårtensson, Fredrika. (2004). *Landskapet i leken*. (avhandling för doktorsexamen, Sveriges lantbruksuniversitet, Alnarp).
- Norén-Björn, Eva., Mårtensson, Fredrika., & Andersson, Inger. (1993). *Uteboken*. Stockholm: Liber Utbildning AB.
- Norén-Björn, Eva. (1977). *Lek, lekplatser, lekredskap*. Stockholm: Liber Förlag.
- Olsson, Titti. (1995). *Skolgården– det gränslösa uterummet*. Stockholm: Liber Utbildning AB.
- Pramling Samuelsson, Ingrid. & Sheridan, Sonja. (1999). *Lärandets grogrund*. Lund: Studentlitteratur.
- Sandberg, Anette. (Red.). (2008). *Miljöer för lek, lärande och samspel*. Lund: Studentlitteratur.

- Sandberg, Anette. (2002). *Vuxnas lekvärld. En studie om vuxnas erfarenheter av lek.* (avhandling för doktorsexamen, Göteborgs universitet).
- Stensmo, Christer. (2002). *Vetenskapsteori och metod för lärare.* Uppsala: Kunskapsföretaget i Uppsala AB Läromedel & Utbildning.
- SKOLFS 2006:22. *Läroplan för förskolan Lpfö 98.*
- SOU 2003:127. *Från barnolycksfall till barns rätt till säkerhet och utveckling.* [online].
Tillgänglig: <http://www.regeringen.se/sb/d/108/a/2584> [2009, April 27].
- Vetenskapsrådet. (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk- samhällsvetenskaplig forskning.* [2009, April 30]. Tillgänglig: www.vr.se.
- Vygotskij, Lev S. (1995). *Fantasi och kreativitet i barndomen.* (K. Öberg Lindsten övers.). Göteborg: Daidalos AB. (Originalarbete publicerat 1972).
- Åkerblom, Karin., & Åkerblom, Petter. (1993). *Upptäck förskolans uterum.* Växjö: Movium.

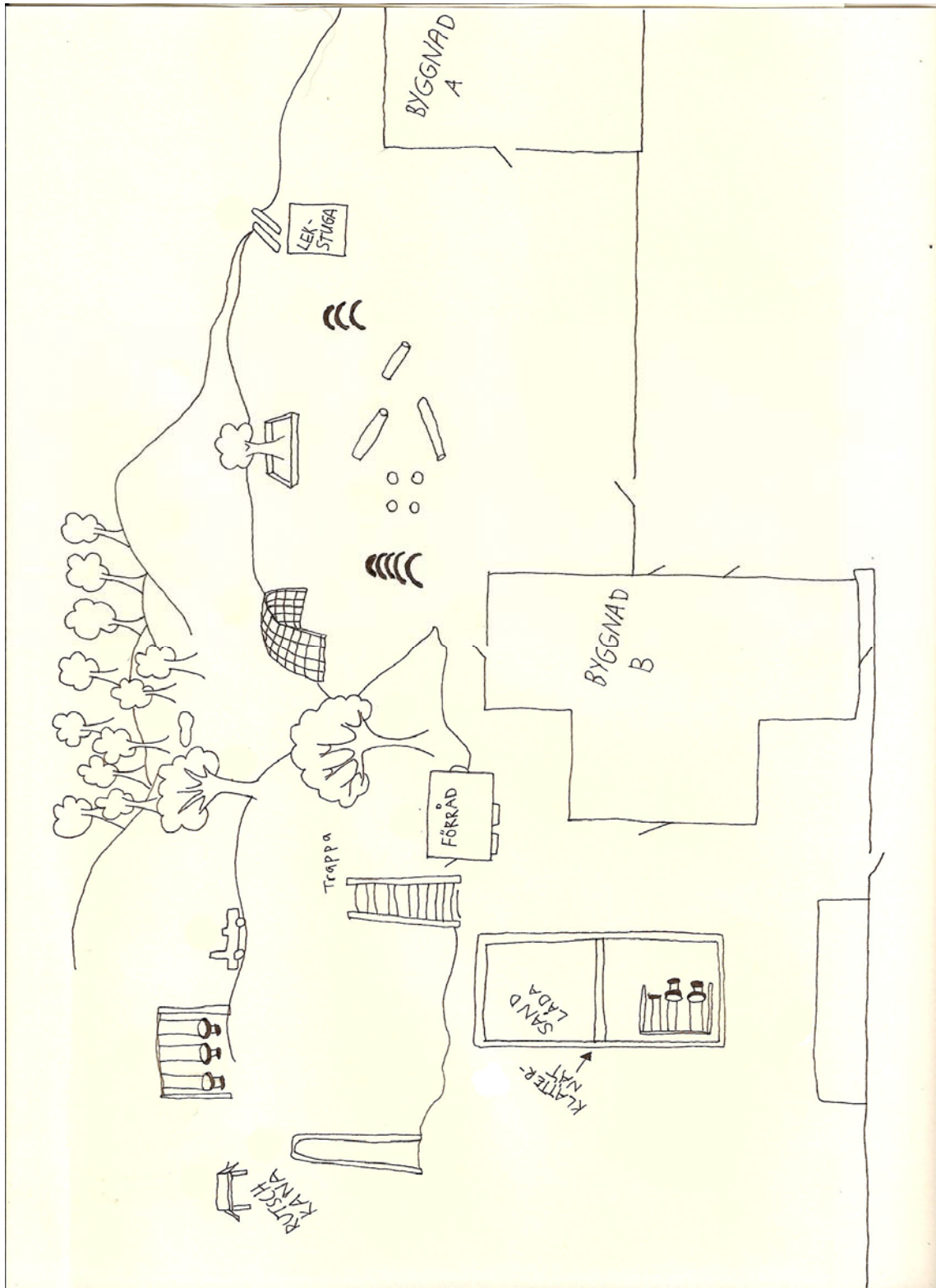
Bilaga 1

Samtalsunderlag

- Vad leker ni helst?
- Berätta vad ni leker på gården?
 - Var på gården är ni när ni leker detta?
- Är det lätt att hitta på egna lekar på er förskolegård?
- Tycker ni att er gård ger er kunskap?
 - Vad tycker ni att ni lärt er?
 - Kan du berätta hur det kommer sig? (Denna fråga besvaras vid nej svar).

Bilaga 2

Ritning förskola A

Bilaga 3

Ritning förskola B

